

eISSN: 2981-1554

Original Article (Qualitative)

Explaining the concept of economic development of culture and arts and its influencing factors

Samad Ghorbannezhad¹ , Fatemeh Azizabadi Farahani² , Ali Rashidpoor³ , Rosita Sepehrnia⁴ , Ramazanali Royaei⁵

1- PhD student, Department of Cultural Management, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2- Associate Professor, Department of Cultural Management, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

3- Associate Professor, Department of Culture and Communication, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

4- Associate Professor, Department of Cultural and Media Studies, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

5- Assistant Professor, Department, Accounting Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Receive:

11 May 2024

Revise:

17 July 2024

Accept:

23 August 2024

Abstract

The aim of this study is to present a comprehensive model for the development of the culture and art economy. This research is applicable in terms of purpose, and qualitative in nature, with a data-based theory approach, so that the final model is extracted from real data and the experiences of experts. The data collection process was carried out in two stages: first, reviewing documents including books, articles, theses and upstream cultural and economic documents to design the initial research framework; and second, collecting field data through semi-structured interviews with experts in the fields of culture, art and cultural management. The data were analyzed using theoretical and purposive sampling until saturation. Data analysis was carried out with Strauss and Corbin's three-stage coding including open, axial and selective coding to extract the main and sub-categories and the relationships between them. The coding and textual analysis process of the interviews was carried out in the qualitative data analysis software MAXQDA 2018. The results showed: causal conditions (including general culture, the impact of new technologies in the production of theatrical works, research and studies, private investment), contextual factors (including physical infrastructure, education and research for training specialized human resources, professional and specialized infrastructure), intervening factors (including cultural policies, competition with other cultural industries, government support, the economic situation of the society), strategies (including infrastructure development, education and empowerment, financial support for productions, marketing and advertising, international, national and local cooperation), and consequences (including economic growth, strengthening cultural components, development of cultural, social, artistic, and political tourism).

Keywords:

Private investment, economic status of society, development of cultural tourism, marketing and advertising

Please cite this article as (APA): Ghorbannezhad, S., Azizabadi Farahani, F., Rashidpoor, A., Sepehrnia, R. and Royaei, R. (2024). Explaining the concept of economic development of culture and arts and its influencing factors. *Journal of New Approaches in Management and Marketing*, 3(2),251-272.

<https://doi.org/10.22034/jnamm.2025.504328.1070>

Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Publisher: Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business

Corresponding Author: Fatemeh Azizabadi Farahani

Email: f.afarahani@iau.ir

Extended Abstract

Introduction

In recent decades, culture and art, as one of the main pillars of sustainable development, have found an important place in the economic and social strategies of countries (li et al., 2020). In the present era, economic development is not based solely on physical and industrial capital, but modern economies are formed by relying on knowledge, creativity and cultural values. In the meantime, the culture and art economy, as one of the important branches of the creative economy, plays a key role in creating employment, increasing GDP and promoting social capital. Today, many governments and international institutions such as UNESCO consider cultural development not as an additional cost, but as a long-term investment for the comprehensive growth of society (herizadeh et al., 2022.)

Performing arts, as one of the dynamic and popular branches of art, have a special place in this. These arts, which include theater, street performances, puppetry, musicals, and other forms of performance, have a profound impact on audiences due to their live and interactive nature and play an effective role in shaping social and cultural attitudes. From an economic perspective, performing arts create numerous job opportunities by encompassing a wide range of production, advertising, educational, and service activities and can make a significant contribution to the growth of the creative economy. In addition, performing arts provide a platform for cultural re-creation, social dialogue, and the enhancement of society's symbolic capital (Weinberg et al., 2021). Despite the significant potential of performing arts, this sector in Iran still faces numerous challenges. The lack of a comprehensive cultural policy-making system, weak financing of artistic productions, lack of performing arts infrastructure, instability of government support, and insufficient attention to cultural marketing are among the factors that have prevented the flourishing of the performing arts economy (Nouri et al., 2024). Many artists operate in unfavorable economic conditions and their access to stable financial resources, institutional support, and opportunities to present their works is limited. While in developed countries, performing arts are recognized as a profitable cultural industry and structures have been established to attract private sector investment, develop the audience market, and support artistic innovations, in Iran this field does not yet have such infrastructure (Cacovean et al., 2021).

From a theoretical perspective, the economics of culture and art is based on the assumption that artistic activities can be a source of economic value creation in addition to their cultural function. In this framework, art, as a cultural commodity, has the ability to be exchanged and generate income; however, this process will only be successful if there is an efficient system for managing resources, training and skilling artists, marketing works, and interacting with the private sector. Designing a model for the development of the culture and arts economy with an emphasis on the performing arts can provide a practical solution for dynamizing the arts economy by identifying these factors and the relationships between them (Darmawan et al., 2020). Therefore, the research question is: What is the model for the development of the culture and arts economy?

Theoretical foundations

Economics of culture

The economics of culture is usually defined with an economic approach and considers cultural and artistic activities as an opportunity to earn income and wealth, which is analyzed and explained with economic methods. According to this view, economics and culture are combined in two completely different ways: (Kefayati et al., 2024). 1- In the form of analyzing the economic or material aspects of cultural and artistic activities and finally in the

form of analysis, 2- Applying the methodology of "economic" or preferably "rational choice" to cultural affairs. In this view, most cultural relations and processes are interpreted in accordance with the economic context and conditions, and it is based on the fact that the growth of culture and art requires an economic basis and, in turn, can affect the economy of society to some extent (Donatella et al., 2022).

Shoja Heydari et al. (2024) studied "Identifying and Prioritizing Cultural Policy and Cultural Economy Evaluation Indicators in Iran". Using a descriptive method, mixed data, and a survey of 30 elites in the fields of culture and economics, they extracted and prioritized cultural policy and cultural economy indicators. The results showed that the main indicators affecting cultural policy include formulation, implementation, and evaluation, and in the field of cultural economics, key indicators include cultural attractions, cultural leverage, cultural entrepreneurship, human capital, and cultural participation.

Farzaliyeva et al. (2024) studied "The Economic Power of Culture: How Art and Heritage Drive Employment". This study analyzed global samples from the United Kingdom, South Korea, and France and showed that cultural industries play an important role in creating direct, indirect, and induced employment, and that government support policies, educational entrepreneurship, and comprehensive statistical tracking are prerequisites for the economic success of this field.

Research Method

The present study is applicable in terms of its purpose, and qualitative in terms of nature, conducted with a data-based theory approach, and its goal is to identify and explain the development pattern of the culture and art economy with an emphasis on the performing arts based on real data from experts. Data were collected in two stages: first, relevant theoretical information and background were collected using a documentary method, and then field data were collected through semi-structured interviews with experts in the field of culture and art. Theoretical and purposive sampling and the snowball technique continued until theoretical saturation. Data analysis was conducted using a three-stage coding method (open, axial, and selective) to extract key concepts and relationships between categories and design a final conceptual model. This approach enabled the systematic identification of components and relationships between them, and the research results can be a basis for formulating cultural development policies in the country. The coding and textual analysis of the interviews were conducted in the qualitative data analysis software MAXQDA 2018.

Research findings

The research findings showed that the development of the culture and arts economy with an emphasis on the performing arts requires a complex interaction between cultural, economic, and institutional factors. The results indicated that improving the cultural literacy of the community and increasing audience participation in the performing arts increases the public's motivation and enthusiasm for attending the theater, and at the same time, the use of modern and digital technologies in the production of theatrical works improves the efficiency and quality of productions. Also, private sector investment and the use of tax exemption capacities play an important role in the economic sustainability of the performing arts. Strengthening the physical, educational, and professional infrastructure and creating appropriate support policies pave the way for the development of specialized jobs and increasing public access to the performing arts. Ultimately, these factors, along with marketing strategies and national and international interactions, lead to economic growth, strengthening cultural components,

developing cultural tourism, and promoting social capital, and create a solid foundation for dynamizing the culture and arts economy in the country.

Conclusion and Discussion

The results showed that the development of the culture and art economy in Iran, especially in the field of performing arts, is subject to a set of causal, contextual, and intervening factors, the interaction between which determines the path of growth and sustainability of this field. Public culture, as one of the most important causal factors, plays a key role in motivating and attracting audiences to theater. Increasing public enthusiasm and developing cultural literacy provide the basis for strengthening the consumption of theatrical works and promoting social capital. This finding is consistent with the studies of Farzaliyeva et al. (2024) and Khendstani et al. (2021), which show that performing arts can play a connecting and institutionalizing role in cultural values as a social and cultural engine.

Another effective factor in this model is the impact of new technologies on the production of theatrical works. These results are consistent with the findings of Weinberg et al. (2021) who have introduced digital technology as a tool for enhancing the audience experience and improving productivity in the arts industries.

Research and studies have also shown that identifying the needs and interests of audiences and examining the social and cultural impacts of theater not only leads to improving the quality of works, but can also be the basis for targeted policies in developing the arts economy. This is in line with the findings of Shoja Heydari et al. (2024).

Private investment and participation of the semi-governmental and private economic sectors play an important role in financing and expanding theatrical activities. Tax incentives and economic support provide the necessary incentive for investment and can ensure the financial sustainability of theatrical productions. These findings are consistent with the studies of Masoudinia et al. (2021) and Farzaliyeva et al. (2024), who consider investment and economic support to be key factors in the prosperity of the cultural economy.

In the context of contextual factors, physical and educational infrastructure is essential for the development of the performing arts economy. The construction of well-equipped halls, the development of specialized training centers, the establishment of schools and university majors related to theater increase the capacity to cultivate specialized human resources and improve the quality of theatrical productions. These results are in line with the studies of Izadkhah et al. (2024) and Jafari Babadi et al. (2022), who emphasize that professional education and infrastructure are the basis for economic and cultural prosperity.

In the area of intervening factors, cultural policies, competition with other cultural industries, and government support are of great importance. These findings are in line with the studies of Shoja Heydari et al. (2024) and Weinberg et al. (2021).

Finally, the consequences of developing the culture and arts economy include economic growth, strengthening cultural components, developing cultural tourism, improving social skills, artistic innovation, and influencing policymaking. Revenue generation through investment, ticket sales and advertising, creation of sustainable job opportunities and development of cultural and tourism capacities indicate the direct impact of performing arts on the economy and society. These findings are in line with the studies of Farzaliyeva et al. (2024) and Kefayati et al. (2024) who consider arts and culture as both an economic resource and a factor of social development.

تبیین مفهوم توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر و عوامل موثر بر آن

صمد قربان نژاد^۱، فاطمه عزیز آبادی فراهانی^۲، علی رشیدپور^۳، رزیتا سپهرنیا^۴،
رمضانعلی رویایی^۵

- ۱- دانشجوی دکتری گروه مدیریت فرهنگی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
- ۲- دانشیار، گروه مدیریت فرهنگی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
- ۳- دانشیار، گروه فرهنگ و ارتباطات، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران
- ۴- دانشیار، گروه مطالعات فرهنگی و رسانه، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
- ۵- استادیار، گروه حسابداری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر، تبیین مفهوم توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر و عوامل موثر بر آن می‌باشد. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، کیفی با رویکرد نظریه داده‌بنیاد است، به گونه‌ای که مدل نهایی از داده‌های واقعی و تجربیات خبرگان استخراج شود. فرایند گردآوری داده‌ها در دو مرحله انجام شد: نخست، بررسی اسنادی شامل کتاب‌ها، مقالات، پایان‌نامه‌ها و اسناد بالادستی فرهنگی و اقتصادی برای طراحی چارچوب اولیه تحقیق؛ و دوم، جمع‌آوری داده‌های میدانی از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با خبرگان حوزه فرهنگ، هنر و مدیریت فرهنگی. داده‌ها با استفاده از نمونه‌گیری نظری و هدفمند و تا رسیدن به اشباع تحلیل شدند. تحلیل داده‌ها با کدگذاری سه‌مرحله‌ای استراوس و کوربین شامل کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام شد تا مقوله‌های اصلی و فرعی و روابط میان آن‌ها استخراج شود. فرآیند کدگذاری و تحلیل متنی مصاحبه‌ها در نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی MAXQDA ۲۰۱۸ انجام گردید. نتایج نشان داد شرایط علی (شامل فرهنگ عمومی، تأثیر فناوری‌های نوین در تولید آثار نمایشی، تحقیقات و مطالعات، سرمایه‌گذاری خصوصی)، عوامل زمینه‌ای (شامل زیرساخت‌های فیزیکی، آموزش و پژوهش برای تربیت نیروی انسانی متخصص، زیرساخت‌های صنفی و تخصصی)، عوامل مداخله‌گر (شامل سیاست‌های فرهنگی، رقابت با سایر صنایع فرهنگی، حمایت‌های دولتی، وضعیت اقتصادی جامعه)، راهبردها (شامل توسعه زیرساخت‌ها، آموزش و توانمندسازی، حمایت مالی از تولیدات، بازاریابی و تبلیغات، همکاری‌های بین المللی، ملی و محلی)، پیامدها (شامل رشد اقتصادی، تقویت مؤلفه‌های فرهنگی، توسعه گردشگری فرهنگی، اجتماعی، هنری، سیاسی) می‌باشد.

تاریخ دریافت: ۲۲ اردیبهشت ۱۴۰۳
تاریخ بازنگری: ۲۷ تیر ۱۴۰۳
تاریخ پذیرش: ۰۲ شهریور ۱۴۰۳

کلیدواژه‌ها:

سرمایه‌گذاری خصوصی،
وضعیت اقتصادی جامعه،
توسعه گردشگری فرهنگی،
بازاریابی و تبلیغات

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): قربان نژاد، صمد، عزیز آبادی فراهانی، فاطمه، رشیدپور، علی، سپهرنیا، رزیتا و رویایی، رمضانعلی. (۱۴۰۳). تبیین مفهوم توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر و عوامل موثر بر آن. فصلنامه رویکردهای نوین در مدیریت و بازاریابی، ۳(۲)، ۲۷۲-۲۵۱.

https://doi.org/10.22034/jnamm.2025.504328.1070

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ناشر: مرکز پژوهشی مطالعات مدیریت منابع و کسب و کار دانش محور

نویسنده مسئول: فاطمه عزیز آبادی فراهانی

ایمیل: f.afarahani@iau.ir

مقدمه

در دهه‌های اخیر، فرهنگ و هنر به‌عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه پایدار، جایگاهی مهم در راهبردهای اقتصادی و اجتماعی کشورها یافته است (li et al., 2020). در عصر حاضر، توسعه اقتصادی صرفاً بر پایه سرمایه فیزیکی و صنعتی استوار نیست، بلکه اقتصادهای نوین با تکیه بر دانش، خلاقیت و ارزش‌های فرهنگی شکل می‌گیرند. در این میان، اقتصاد فرهنگ و هنر به‌عنوان یکی از شاخه‌های مهم اقتصاد خلاق، نقشی کلیدی در ایجاد اشتغال، افزایش تولید ناخالص داخلی و ارتقای سرمایه اجتماعی ایفا می‌کند. امروزه بسیاری از دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی همچون یونسکو، توسعه فرهنگی را نه هزینه‌ای اضافی، بلکه سرمایه‌گذاری بلندمدت برای رشد همه‌جانبه جامعه می‌دانند (herizadeh et al., 2022). هنرهای نمایشی به‌عنوان یکی از شاخه‌های پویا و مردمی هنر، از جایگاهی ویژه در این میان برخوردارند. این هنرها که شامل تئاتر، نمایش خیابانی، عروسکی، موزیکال و سایر اشکال اجرا می‌شوند، به دلیل ماهیت زنده و تعاملی خود، تأثیر عمیقی بر مخاطبان می‌گذارند و نقش مؤثری در شکل‌دهی نگرش‌های اجتماعی و فرهنگی ایفا می‌کنند. از منظر اقتصادی نیز، هنرهای نمایشی با دربرگرفتن زنجیره‌ای گسترده از فعالیت‌های تولیدی، تبلیغاتی، آموزشی و خدماتی، فرصت‌های شغلی فراوانی ایجاد می‌کنند و می‌توانند سهم قابل‌توجهی در رشد اقتصاد خلاق داشته باشند. افزون بر این، هنرهای نمایشی بستری برای بازآفرینی فرهنگی، گفت‌وگوی اجتماعی و ارتقای سرمایه نمادین جامعه فراهم می‌آورند (Weinberg et al., 2021). با وجود ظرفیت‌های قابل‌توجه هنرهای نمایشی، این بخش در ایران همچنان با چالش‌های متعددی مواجه است. نبود نظام جامع سیاست‌گذاری فرهنگی، ضعف در تأمین مالی تولیدات هنری، کمبود زیرساخت‌های نمایشی، ناپایداری حمایت‌های دولتی، و عدم توجه کافی به بازاریابی فرهنگی از جمله عواملی هستند که مانع از شکوفایی اقتصاد هنرهای نمایشی شده‌اند (nouri et al., 2024). بسیاری از هنرمندان در شرایط اقتصادی نامطلوب فعالیت می‌کنند و دسترسی آن‌ها به منابع مالی پایدار، حمایت‌های نهادی و فرصت‌های عرضه آثار خود محدود است. در حالی که در کشورهای توسعه‌یافته، هنرهای نمایشی به‌عنوان یک صنعت فرهنگی سودآور شناخته می‌شوند و ساختارهایی برای جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، توسعه بازار مخاطبان و حمایت از نوآوری‌های هنری ایجاد شده است، در ایران این حوزه هنوز از چنین زیرساخت‌هایی برخوردار نیست (Cacovean et al., 2021).

در چنین شرایطی، طراحی مدلی جامع برای توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر با تأکید بر هنرهای نمایشی، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. چنین مدلی می‌تواند با تبیین روابط میان عناصر فرهنگی، اقتصادی و نهادی، مسیر سیاست‌گذاری و تصمیم‌سازی در این حوزه را روشن‌تر سازد. توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر نیازمند نگاهی نظام‌مند است که در آن، فرهنگ به‌عنوان بستر اصلی خلاقیت و نوآوری، با نظام اقتصادی و ساختارهای نهادی در تعامل قرار گیرد. به بیان دیگر، توسعه پایدار در عرصه هنرهای نمایشی زمانی محقق می‌شود که میان ارزش‌های فرهنگی، ساختارهای حمایتی و سازوکارهای بازار تعادل برقرار گردد (Catiglione et al., 2024). از منظر نظری، اقتصاد فرهنگ و هنر بر این پیش‌فرض استوار است که فعالیت‌های هنری می‌توانند علاوه بر کارکرد فرهنگی، منبعی برای خلق ارزش اقتصادی باشند. در این چارچوب، هنر به‌عنوان کالایی فرهنگی، قابلیت مبادله و تولید درآمد دارد؛ اما این فرآیند تنها در صورتی موفق خواهد بود که نظامی کارآمد برای مدیریت منابع، آموزش و مهارت‌آموزی هنرمندان، بازاریابی آثار، و تعامل با بخش خصوصی وجود داشته باشد. طراحی مدل توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر با تأکید بر هنرهای نمایشی می‌تواند با شناسایی این عوامل و روابط میان

آن‌ها، راهکاری عملی برای پویاسازی اقتصاد هنر ارائه دهد (Darmawan et al., 2020). بنابراین، بدنبال سؤال تحقیق است که تبیین مفهوم توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر و عوامل موثر بر آن چگونه است؟

مبانی نظری

اقتصاد فرهنگ

به طور معمول اقتصاد فرهنگ با رویکردی اقتصادی تعریف و فعالیت‌های فرهنگی و هنری را نیز فرصتی برای کسب درآمد و ثروت به حساب می‌آورد که با روش‌های اقتصادی تحلیل و تبیین می‌شود. براساس این دیدگاه، اقتصاد و فرهنگ به دو شیوه کاملاً متفاوت با یکدیگر تلفیق شده‌اند: (Kefayati et al., 2024). ۱- به شکل تحلیل جنبه‌های اقتصادی یا مادی فعالیت‌های فرهنگی و هنری و در نهایت به شکل تحلیل، ۲- کاربرد روش شناسی «اقتصادی» یا ترجیحاً «انتخاب عقلایی» برای امور فرهنگی. در این دیدگاه غالب مناسبات و فراگردهای فرهنگی مطابق با زمینه و شرایط اقتصادی تفسیر شده است و مبنای این است که رشد فرهنگ و هنر به پایه اقتصادی نیاز دارد و در مقابل می‌تواند اقتصاد جامعه را تا حدی تحت تأثیر قرار دهند (Donatella et al., 2022).

در این تعاریف، نظام فرهنگی متأثر از نظام اقتصادی بود و دانشی به نام اقتصاد فرهنگ این تأثیر را مطالعه می‌کند. با وجود این گرچه هنر و کالاهای فرهنگی را می‌توان نوعی کالای اقتصادی دانست که با مفاهیم اساسی اقتصاد، نظیر هزینه فرصت، عرضه، تقاضا، تولید و مصرف، درباره آن صحبت کرد؛ اما ویژگی‌های خاص هنر و صنایع خلاق که نیازمند نگرشی وسیع‌تر هستند، ما را ملزم به آن می‌سازد که در به کارگیری نظریه‌های اقتصادی برای آنها رفتار دیگری داشته باشیم و این همان چیزی است که اقتصاد فرهنگ را از اقتصاد متمایز می‌کند (wang et al., 2021). مفهوم اقتصاد فرهنگ از کنار هم قرار گرفتن دو مفهوم اقتصاد و فرهنگ تشکیل شده است که ترکیب‌های مختلفی از آن به وجود می‌آید. مانند فرهنگ اقتصادی^۱، اقتصاد فرهنگ^۲ و اقتصاد فرهنگی^۳. در این مطالعه مفهوم اقتصاد فرهنگ مدنظر است که با مفاهیم دیگر ترکیب‌های وصفی و اضافی متفاوت است. در جامعه شناسی اقتصادی و فرهنگی، در تجزیه و تحلیل مفهوم اقتصاد فرهنگ علاوه بر متغیرها و عوامل اقتصادی، به عوامل فرهنگی و اجتماعی نیز توجه می‌شود. در این دیدگاه به اقتصاد عنوان نوعی کنش، نتایج قانونمندی‌های اقتصادی ناب نیست، بلکه علاوه بر قانونمندی‌های اقتصادی، قانونمندی‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هم بر آن تأثیر گذار است (dadgar et al., 2023).

اقتصاد، شبکه‌ای نسبتاً ثابت از الگوهای ارتباطی کنش‌گران تولید، توزیع و مصرف کالا و خدمات برای کاربرد بهینه منابع، به ویژه منابع کمیاب و کسب بیشترین سرمایه اقتصادی است. و طبق رویکرد لایه ای یا چندمؤلفه ای فرهنگ از یک سودر معنویت، معرفت و جهان بینی یک جامعه ریشه دارد و از سوی دیگر لایه بیرونی و ظاهری است که ریشه در قالب انواع کالاهای مادی و فعالیت‌های مرتبط با سبک زندگی دارد (naghibi et al., 2024). در بحث اقتصاد فرهنگ، معمولاً به

¹ Economic Culture

² Economics of Culture

³ Cultural Economy-Cultural Economic

ادبیات نظری پرداخته و در این حوزه، بیشتر بر بعد مادی فرهنگ تأکید شده است و اشکال فرهنگی (کالاهای فرهنگی) به عنوان امور انتزاعی در نظر گرفته نمی‌شوند (Clarke et al., 2022).

باتوجه به مطالب مطرح شده، اقتصاد فرهنگ نظام منسجمی از نقش‌ها، موقعیت‌ها، شبکه‌ها، کنش‌گران و الگوهای ارتباطی است که از طرفی در پی کسب بیشترین سرمایه اقتصادی از طریق تولید، توزیع و مصرف کالا و خدمات فرهنگی است و از طرفی دیگر هم می‌تواند به افزایش سرمایه فرهنگی کمک کند. اقتصاد فرهنگ، الگوهای ارتباطی شبکه‌ای از کنش‌گران در عرصه تولید، توزیع و مصرف کالا و خدمات فرهنگی است که بابه کارگیری بهینه منابع، به ویژه منابع کمیاب به دنبال کسب مستمر بیشترین سرمایه اقتصادی از سرمایه فرهنگی در سطوح مختلف و در شرایطی خاص است (Farzaliyeva et al., 2024).

خدمات فرهنگی، خدماتی است که معرف کالاهای مادی نیست؛ اما با هدف تأمین نیازها و یا علائق فرهنگی ارائه می‌شود و شامل مجموعه‌ای از اقدامات و تسهیلات حمایت‌گر فرهنگی است که دولت و مؤسسات خصوصی و نیمه دولتی و یا شرکت‌ها در اختیار جامعه قرار می‌دهند؛ همچنین شامل خدمات برنامه‌ای (مانند اجرای برنامه‌های تئاتر، موسیقی و ...)، خدمات نشر، خبری، ارتباطی، معماری، رسانه‌ای (مانند دوبلاژ توزیع فیلم، برنامه رادیویی-تلویزیونی، شبکه خانگی)، و شامل تمام خدمات پشتیبان تولید کالاهای فرهنگی (مانند چاپ، تکثیر، نمایش فیلم)، خدمات کابلی، ماهواره‌ای می‌شود (mangal et al., 2020). باتوجه به تعریف ارائه شده، اقتصاد فرهنگ دارای سه بخش تولید، توزیع و مصرف محصولات فرهنگی است. تولید فرهنگی، از مهمترین مراحل اولیه اقتصاد فرهنگ است در اقتصاد، تولید (شامل نیروی کار، زمین، سرمایه و ...) به معنای تبدیل منابع به کلاً و خدمات است. به تبع این تعریف، تولید فرهنگی نیز فرایندی است که محتواهای فرهنگی درون آن حاوی عناصر نمادین فرهنگی، زیباشناختی و هنری است که از طریق کانال تولیدی، ایجاد، آموزش، نیروی انسانی، توزیع، ارزیابی و حفظ می‌شود (Peterson and Anand, 2004). از مهمترین عناصر تولید فرهنگی، کسب و کارهای بنگاه‌ها، سرمایه، نیروی انسانی و آموزش است. بنگاه‌های مربوط به تولید فرهنگی، همچون بنگاه‌های دیگر با ترکیب کردن سرمایه، نیروی کار و همچنین بابه کارگیری تکنولوژی معنی، به تولید محصول می‌پردازند (ernak et al., 2021).

پیشینه تحقیق

Shoja Heydari et al. (2024) به بررسی «شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های ارزیابی سیاست‌گذاری فرهنگی و اقتصاد فرهنگ در ایران» شناختند، با استفاده از روش توصیفی، داده‌های آمیخته و نظرخواهی از ۳۰ نفر از نخبگان حوزه فرهنگ و اقتصاد، شاخص‌های سیاست‌گذاری فرهنگی و اقتصاد فرهنگ را استخراج و اولویت‌بندی کردند. نتایج نشان داد که شاخص‌های اصلی مؤثر بر سیاست‌گذاری فرهنگی شامل تدوین، اجرا و ارزشیابی هستند و در حوزه اقتصاد فرهنگ، شاخص‌های کلیدی شامل جاذبه‌های فرهنگی، اهرم فرهنگی، کارآفرینی فرهنگی، سرمایه انسانی و مشارکت فرهنگی می‌باشند.

Farzaliyeva et al. (2024) به بررسی «قدرت اقتصادی فرهنگ: چگونه هنر و میراث اشتغال را هدایت می‌کنند» پرداختند. این مطالعه با تحلیل نمونه‌های جهانی از بریتانیا، کره جنوبی و فرانسه نشان داد که صنایع فرهنگی نقش مهمی

در ایجاد اشتغال مستقیم، غیرمستقیم و القایی دارند و سیاست‌های حمایتی دولت، کارآفرینی آموزشی و ردیابی آماری جامع، از پیش شرط‌های موفقیت اقتصادی این حوزه هستند.

Izadkhah et al. (2024) به بررسی «تدوین مدل سیاست‌گذاری شهری رونق اقتصاد فرهنگ در شهر تهران» پرداختند، با استفاده از روش گراندد ثوری، داده‌های مصاحبه‌ای را در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل کردند و مدل پارادایمی شامل علت‌ها، شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها ارائه کردند. نتایج نشان داد که راهبردهای مؤثر برای رونق اقتصاد فرهنگ شامل بسترسازی، تسهیل‌گری، آموزش و درآمدزایی هستند و رویکرد غالب در سیاست‌گذاری، اقتصادی و مبتنی بر خلق ارزش و رشد درآمدزایی است.

Jafari Babadi et al. (2022) به بررسی «تحلیل نقش میانجی فرهنگ در توسعه اقتصاد فرهنگ در جامعه اسلامی ایران» پرداختند، با روش کاربردی، نقش تحولات فرهنگی و شاخص‌های کیفیت زندگی در تغییرات اقتصادی و سیاست‌گذاری مناسب را بررسی کردند. نتایج نشان داد که شناخت عوامل فرهنگی و میزان تأثیرگذاری آن‌ها می‌تواند آهنگ رشد و توسعه اقتصاد فرهنگ را افزایش دهد و توجه به تحولات کیفی فرهنگی، از جمله تقویت سواد فرهنگی و هویت ملی، تأثیر مستقیمی بر توسعه اقتصادی دارد.

Khendstani et al. (2021) به بررسی «قابلیت سنجی بهره‌مندی از تجربیات معماری مراکز هنرهای نمایشی شاخص جهان در طرح مرکز هنرهای نمایشی اهواز» پرداختند. روش تحقیق این پژوهش توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای و منابع اینترنتی بود. نتایج نشان داد که نمایش به عنوان یک عامل فرهنگی-اجتماعی پویا، با باورها و اعتقادات انسانی مرتبط است و نقش مؤثری در ایجاد پیوند اجتماعی و ارتقای تعاملات فرهنگی افراد دارد. همچنین امکان‌الگو برداری از ابعاد فضایی و معماری مراکز جهانی برای توسعه مراکز هنرهای نمایشی داخلی وجود دارد.

Masoudinia et al. (2021) نیز به بررسی «عوامل مؤثر بر رونق اقتصاد فرهنگ در ایران» پرداختند. روش تحقیق کیفی و مبتنی بر نظریه داده‌محور بود و نمونه‌گیری هدفمند با تنوع حداکثری انجام شد. یافته‌ها حاکی از آن بود که عوامل علی شامل تقویت دانش و ارائه نظام جامع فرهنگی، نگاه اقتصادی و فرهنگی به اقتصاد فرهنگ، هزینه پایین راه‌اندازی و کاهش وابستگی به اقتصاد نفتی است و پیامدها شامل تأثیرات اقتصادی، حفظ و انتقال فرهنگ، تقویت اقتدار و امنیت و حفاظت محیط‌زیست می‌باشد.

Weinberg et al. (2021) به بررسی «تغییرات تکنولوژیکی و چالش‌های مدیریتی در صنعت سینما» پرداختند، با تحلیل داده‌های صنعتی و نمونه‌های آماری نشان دادند که فناوری دیجیتال و داده‌های بزرگ می‌توانند تهدیدهای فعلی صنعت سینما را به فرصت تبدیل کنند و استراتژی‌های مدیریتی مؤثر شامل افزایش تجربه مخاطب، تطبیق با ترجیحات مصرف‌کننده و بهره‌برداری از فناوری‌های نوین است.

با وجود پژوهش‌های متعدد در زمینه اقتصاد فرهنگ و هنر و نقش هنرهای نمایشی در توسعه فرهنگی و اقتصادی، بررسی یک مدل جامع توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر با تأکید ویژه بر هنرهای نمایشی در ایران هنوز به‌طور نظام‌مند انجام نشده است. بیشتر مطالعات به جنبه‌های جزئی مانند سرمایه‌گذاری، زیرساخت‌ها یا سیاست‌گذاری محدود شده‌اند و تعامل میان ابعاد فرهنگی، اقتصادی، نهادی و فناوری کمتر مورد توجه قرار گرفته است. همچنین، کمبود تحقیقاتی که عوامل زمینه‌ای، مداخله‌گر و پیامدهای توسعه اقتصاد هنرهای نمایشی را به صورت یکپارچه تحلیل کنند، احساس می‌شود. این

شکاف نشان می‌دهد که نیاز به طراحی مدلی فراگیر و کاربردی وجود دارد که روابط بین مؤلفه‌ها و تأثیر آن‌ها بر رشد اقتصاد هنرهای نمایشی در ایران را روشن سازد. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف ارائه چنین مدلی تلاش می‌کند تا خلأ موجود را پر کند.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، کیفی با رویکرد نظریه داده‌بنیاد است. هدف از به‌کارگیری این رویکرد، شناسایی و تبیین الگوی توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر با تأکید بر هنرهای نمایشی، بر اساس داده‌های واقعی و تجربیات خبرگان حوزه است. نظریه داده‌بنیاد با فراهم کردن بستری برای کشف مفاهیم از دل داده‌ها، این امکان را فراهم می‌سازد که مدل نهایی پژوهش از واقعیت‌های میدانی و ادراک مشارکت‌کنندگان استخراج شود، نه از پیش‌فرض‌های نظری پژوهشگر.

فرایند گردآوری داده‌ها در دو مرحله انجام شد. در مرحله نخست، از روش اسنادی (کتابخانه‌ای) برای گردآوری داده‌های نظری و پیشینه‌های مرتبط با موضوع استفاده شد. بدین منظور، کتاب‌ها، مقالات علمی، پایان‌نامه‌ها، اسناد بالادستی فرهنگی و اقتصادی و منابع معتبر اینترنتی مورد بررسی قرار گرفت و اطلاعات استخراج‌شده، پس از فیش‌برداری و طبقه‌بندی، مبنایی برای طراحی سؤالات مصاحبه و چارچوب اولیه تحقیق فراهم ساخت.

در مرحله دوم، داده‌های میدانی از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با خبرگان و متخصصان حوزه فرهنگ، هنر و مدیریت فرهنگی گردآوری شد. جامعه آماری پژوهش شامل صاحب‌نظران دانشگاهی، مدیران فرهنگی، کارشناسان حوزه اقتصاد هنر و فعالان هنرهای نمایشی بود. با توجه به ماهیت کیفی تحقیق، از نمونه‌گیری نظری و هدفمند استفاده شد تا افرادی انتخاب شوند که آگاهی و تجربه عمیقی نسبت به موضوع پژوهش داشته باشند. همچنین برای شناسایی افراد واجد شرایط بیشتر، از تکنیک نمونه‌گیری گلوله برفی بهره گرفته شد؛ به‌گونه‌ای که هر مشارکت‌کننده، افراد دیگری را که دارای تجربه مرتبط بودند، به پژوهشگر معرفی می‌کرد.

فرایند نمونه‌گیری تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت؛ یعنی زمانی که داده‌های جدید، مفهوم تازه‌ای به یافته‌ها نمی‌افزود. پس از انجام ۱۵ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته، محتوای مصاحبه‌ها تکراری شد و داده‌ها به حد اشباع رسیدند. مصاحبه‌ها به‌صورت حضوری یا تلفنی انجام و پس از کسب اجازه از مشارکت‌کنندگان، ضبط و سپس واژه‌به‌واژه پیاده‌سازی گردیدند. برای تحلیل داده‌ها از روش کدگذاری سه‌مرحله‌ای (Strauss & Corbin, 1998) شامل کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری گزینشی استفاده شد. در مرحله کدگذاری باز، مفاهیم کلیدی از داده‌های خام استخراج و دسته‌بندی شدند؛ در مرحله کدگذاری محوری، ارتباط میان مقوله‌های فرعی و اصلی شناسایی گردید؛ و در نهایت در مرحله کدگذاری گزینشی، مقوله مرکزی یا پدیده اصلی پژوهش مشخص و مدل مفهومی نهایی طراحی شد. فرآیند کدگذاری و تحلیل متنی مصاحبه‌ها در نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی MAXQDA 2018 انجام گردید.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش، پس از انجام فرایند کدگذاری باز، محوری و انتخابی، مجموعه‌ای از مفاهیم و مقولات کلیدی در ارتباط با توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر با تأکید بر هنرهای نمایشی استخراج گردید. تحلیل داده‌ها نشان داد که توسعه اقتصادی در عرصه هنرهای نمایشی مفهومی چندبعدی است که تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل فرهنگی، ساختاری، سیاستی و اقتصادی قرار دارد. بر این اساس، مدل نهایی پژوهش با تکیه بر چارچوب نظری داده‌بنیاد و مرور عمیق ادبیات، در قالب شش بعد اصلی شامل شرایط علی، پدیده محوری، عوامل زمینه‌ای، عوامل مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها تدوین گردید.

در مرحله کدگذاری باز، ۸۴ شاخص شناسایی شد که هر یک نمایانگر یکی از جنبه‌های مؤثر بر توسعه اقتصاد هنرهای نمایشی است. این شاخص‌ها پس از جمع و تحلیل مفهومی، در قالب ۲۰ مؤلفه طبقه‌بندی شدند که هر مؤلفه بیانگر بُعدی از تعامل میان فرهنگ، سیاست، فناوری، آموزش، سرمایه‌گذاری و بازار هنر است. در بُعد شرایط علی، عواملی مانند فرهنگ عمومی، نقش فناوری‌های نوین، انجام تحقیقات کاربردی و حضور بخش خصوصی به‌عنوان پیش‌ران‌های اصلی توسعه شناسایی شدند. این عوامل در واقع بسترهای اولیه شکل‌گیری اقتصاد تئاتر را فراهم می‌کنند و موجب افزایش علاقه، ارتقای سواد فرهنگی و جذب سرمایه به حوزه هنر می‌شوند.

جدول ۱. ابعاد مدل توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر

Code System	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
عوامل علی																
پدیده محوری																
عوامل زمینه‌ای																
عوامل مداخله‌گر																
راهبردها																
پیامدها																

جدول ۲. اشباع نظری برای ابعاد مدل توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر

Code System	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	SUM
عوامل علی	11	15	16	60	25	42	31		31	28	20	8	23	10	32	352
پدیده محوری	4	6		5	16	10	13	23	3		7	12	6	19	6	130
عوامل زمینه‌ای	22	21	31	27	27	27	17	19	38	24	25	29	29	30	28	394
عوامل مداخله‌گر	65	62	46	16	62	42	36	28	36	24	77	27	40	38	19	618
راهبردها	51	16	22	50	45	65	30	31	47	63	66	27	36	15	55	619
پیامدها	52	26	33	55	47	41	20	64	22	60	228	56	24	43	47	818
Σ SUM	205	146	148	213	222	227	147	165	177	199	423	159	158	155	187	2931

جدول ۳ مؤلفه‌ها مدل توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر

Code System	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
فرهنگ عمومی															
تأثیر فناوری های نوین در تولید آثار نمایشی															
تحقیقات و مطالعات															
سرمایه گذاری خصوصی															
توسعه اقتصاد تئاتر															
زیرساخت های فیزیکی															
آموزش و پژوهش برای تربیت نیروی انسانی متخصص															
زیر ساخت های صنفی و تخصصی															
سیاست های فرهنگی															
رقابت با سایر صنایع فرهنگی															
حمایت های دولتی															
وضعیت اقتصادی جامعه															
توسعه زیرساخت ها															
آموزش و توانمند سازی															
حمایت مالی															
بازاریابی و تبلیغات															
همکاری های بین المللی، ملی و محلی															
رشد اقتصادی															
تقویت مؤلفه های فرهنگی															
توسعه گردشگری فرهنگی															
اجتماعی															
هنری															
سیاسی															

جدول ۴ اشباع نظری مؤلفه‌های مدل توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر

Code System	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	SUM
فرهنگ عمومی	1		4		5	8	4			24	2		18	1	18	85
تأثیر فناوری های نوین در تولید آثار نمایشی	10	11	5	7	6	20	10		10	4	7	4	5	8	3	110
تحقیقات و مطالعات		1	5	15	1		3		17		7	4		1	5	59
سرمایه گذاری خصوصی		3	2	38	13	14	14		4		4				6	98
توسعه اقتصاد تئاتر	4	6		5	16	10	13	23	3		7	12	6	19	6	130
زیرساخت های فیزیکی	20	9	17	15	2	4	9		29		7	12		6	11	141
آموزش و پژوهش برای تربیت نیروی انسانی متخصص		9	8	12	17	13	8	11	9	17	10	10	15	9	6	154
زیر ساخت های صنفی و تخصصی	2	3	6		8	10		8		7	8	7	14	15	11	99
سیاست های فرهنگی	13	7	1	6	24	19	19	3	13		35	7	14	2	13	176
رقابت با سایر صنایع فرهنگی	6	17	17	4	17	6	9	16	19	4	7	9	26	13	1	171
حمایت های دولتی	14	2	2	1	12	3				17	16	3		2		72
وضعیت اقتصادی جامعه	32	36	26	5	9	14	8	9	4	3	19	8		21	5	199
توسعه زیرساخت ها	8	1	1	21	6		8	11	5	9	39	5	11	13	11	149
آموزش و توانمند سازی	4	3		4	4	9	6		6	16	8		17		25	102
حمایت مالی	16	2	1	5	12	27	11	19	15	10	5	8	7	2	4	144
بازاریابی و تبلیغات	15	4	12	11	3	18	1		12	21			1		7	105
همکاری های بین المللی، ملی و محلی	8	6	8	9	20	11	4	1	9	7	14	14			8	119
رشد اقتصادی		1		5	9	7	7	16	1		20	8	9	18	18	119
تقویت مؤلفه های فرهنگی	1		4	15	13	21	4	14	2	29	15	11	7	9	17	162
توسعه گردشگری فرهنگی		3		11	8		7	10	2		4	12		3	8	68
اجتماعی	1	14	21	6	12		2	22	8	12	58	15	8	8		187
هنری	38	6	1	11				5	15	68	8			5		157
سیاسی	12	2	7	7	5	13		2	4	4	63	2			4	125
Σ SUM	205	146	148	213	222	227	147	165	177	199	423	159	158	155	187	2931

جدول ۵. یافته‌های فرآیند کدگذاری باز و محوری

ابعاد	مؤلفه	شاخص
فرهنگ عمومی	فرهنگ عمومی	افزایش اشتیاق افراد جامعه به تئاتر
		انتقال مفاهیم فرهنگی از طریق تئاتر
		توسعه سواد فرهنگی جامعه از طریق هنرهای نمایشی
شرایط علی	تأثیر فناوری‌های نوین در تولید آثار نمایشی	بهره‌گیری از هوش مصنوعی در نگارش نمایشنامه و فرایندهای فنی تولید آثار نمایشی
		استفاده از فناوری‌های دیجیتال در تئاتر
		تولید آثار نمایشی تلفیقی تئاتر با سایر هنرها (سینما، کنسرت، نمایش)
تحقیقات و مطالعات	تحقیقات و مطالعات	افزایش تحقیقات برای شناسایی نیازها و علایق مخاطبان و بازار هنر
		گسترش مطالعات فرهنگی و بررسی تأثیر تئاتر بر پدیده‌های فرهنگی و اجتماعی
		مشارکت بخش خصوصی در تأمین هزینه پروژه‌های تئاتر
سرمایه گذاری خصوصی	سرمایه گذاری خصوصی	سرمایه گذاری بنگاه‌های اقتصادی خصوصی یا نیمه خصوصی
		استفاده از ظرفیت معافیت‌های مالیاتی برای سرمایه‌گذاران حوزه تئاتر
		افزایش نرخ رشد و تعداد بلیط‌های فروخته شده
پدیده محوری	توسعه اقتصاد تئاتر	افزایش میزان دسترسی مردم به سالن‌های تئاتر
		افزایش تعداد سالن‌های تئاتر
		افزایش مشاغل پایدار حوزه هنرهای نمایشی
زیرساخت‌های فیزیکی	زیرساخت‌های فیزیکی	ساخت سالن‌های مجهز تئاتر
		توسعه سالن‌های تئاتر در مناطق کمتر برخوردار
		در دسترس بودن سالن‌های تئاتر در شهرهای بزرگ
		ارائه تسهیلات دولتی جهت ساخت و تجهیز سالن‌های تئاتر غیردولتی
عوامل زمینه‌ای	آموزش و پژوهش برای تربیت نیروی انسانی متخصص	تأسیس مدارس تخصصی تئاتر
		تأسیس مؤسسات آموزشی خصوصی تخصصی تئاتر
		راه اندازی رشته‌های مرتبط با تئاتر در دانشگاه‌های مراکز استان‌ها
		آموزش هنرهای نمایشی و نمایش خلاق در مقطع ابتدایی مدارس
زیر ساخت‌های صنفی و تخصصی	زیر ساخت‌های صنفی و تخصصی	برگزاری کارگاه‌های تخصصی و کاربردی برای عوامل هنرهای نمایشی
		به روزرسانی دانش علمی و عملی مدرسان هنرهای نمایشی
		توسعه تشکل‌های تخصصی فراگیر و غیر دولتی هنرهای نمایشی
		تأسیس گروه‌های تخصصی عوامل تولید نمایش
		ایجاد زیرساخت‌های تولید نمایش مشترک بین گروه‌ها

ادامه جدول ۵. یافته‌های فرآیند کدگذاری باز و محوری

عوامل مداخله‌گر	سیاست‌های فرهنگی	تثبیت تئاتر در سبب فرهنگی خانواده‌ها
		نظارت بر تئاتر در چارچوب قانونی مشخص و عدم مداخله نهادهای غیرمتخصص
		معافیت‌های مالیاتی برای عوامل تولید تئاتر
		آزادی بیان در محتوای اجرای نمایش
رقابت با سایر صنایع فرهنگی		بهرمندی از حمایت نهادهای بین‌المللی مرتبط
		رقابت تئاتر با سینما
		رقابت تئاتر با تلویزیون و پلتفرم‌های دیجیتال
حمایت‌های دولتی وضعیت اقتصادی جامعه		فراگیری هوش مصنوعی و تأثیر آن در تولید آثار نمایشی
		جذب مخاطب جوان به سمت پلتفرم‌های دیجیتال
		قوانین حمایتی از تئاتر توسط نهادهای ذیربط
		تأسیس صندوق‌های حمایتی از هنرمندان تئاتر
		شرایط اقتصادی جامعه و تأثیر آن بر توان مالی مخاطبان
		کاهش قدرت خرید مردم در دوران رکود اقتصادی
		کاهش اولویت حمایت از تولید تئاتر توسط دولت
		ریسک بالای سرمایه‌گذاری اقتصادی در تئاتر
		کاهش انتخاب مشاغل مرتبط با تئاتر به دلیل درآمد کم
توسعه زیرساخت‌ها		ساخت و تجهیز سالن‌های بلک باکس تئاتر در مناطق مختلف
		ایجاد سالن‌های چند منظوره با امکانات مدرن
		ایجاد سالن تئاتر در مراکز تجاری و تفریحی
راهبردها	آموزش و توانمندسازی حمایت مالی از تولیدات	اعطای تسهیلات کم بهره و بلندمدت به سرمایه‌گذاران ساخت سالن‌های تئاتر خصوصی
		توسعه مراکز آموزشی حوزه تئاتر برای هنرمندان
		برگزاری کارگاه آموزشی اقتصاد فرهنگ، برای مدیران سالن‌های تئاتر و تهیه‌کنندگان
بازاریابی و تبلیغات		برگزاری کارگاه آموزشی برای عوامل هنرهای نمایشی
		سرمایه‌گذاری بنگاه‌های اقتصادی دولتی، نیمه دولتی و خصوصی
		اعطای وام کم بهره به تولیدکنندگان آثار نمایشی
		تأسیس صندوق‌های حمایتی تخصصی
		تخصیص بلیت تئاتر در سبب رفاهی کارکنان بخش دولتی و خصوصی
		ایجاد کمپین‌های تبلیغاتی در بستر شبکه‌های اجتماعی
		آغاز فعالیت موازی گروه بازاریابی و تبلیغات با گروه اجرایی نمایش

ادامه جدول ۵. یافته‌های فرآیند کدگذاری باز و محوری

استفاده از ظرفیت شهرداری‌ها در تبلیغات محیطی	سیاست‌های فرهنگی همکاری‌های بین‌المللی، ملی و محلی	عوامل مداخله‌گر پیامدها
تولید مشترک آثار نمایشی با هنرمندان سایر کشورها		
اجرای عمومی تئاترهای گروه‌های غیر ایرانی در داخل کشور و بالعکس		
برگزاری جشنواره‌های بین‌المللی تولید محور تئاتر		
برگزاری جشنواره‌های منطقه‌ای و استانی تولید محور با مشارکت بخش خصوصی	رشد اقتصادی	
درآمد زایی بیشتر از طریق سرمایه گذاری		
رشد درآمد زایی از طریق فروش بلیط		
افزایش درآمد زایی از طریق تبلیغات		
رشد مشاغل پایدار و ایجاد فرصت‌های شغلی تخصصی جدید	تقویت مؤلفه‌های فرهنگی	
حفظ و اشاعه میراث فرهنگی ناملموس		
حفظ و تقویت فرهنگ ملی اقوام از طریق محتوای نمایش	وضعیت اقتصادی جامعه توسعه گردشگری فرهنگی اجتماعی	
توسعه سواد فرهنگی		
نهادینه سازی گفتمان فرهنگی		
تقویت گردشگری فرهنگی از طریق اجرای نمایش‌های بومی و آیینی محلی		
ترویج فرهنگ اصیل ملی با برگزاری جشنواره‌های نمایش اقوام	توسعه زیرساخت‌ها	راهبردها
تقویت هویت فرهنگی		
افزایش آگاهی اجتماعی		
توسعه مهارت‌های اجتماعی از طریق نمایش‌های تعاملی	هنری	
کاهش تنش‌ها و بهبود تعاملات اجتماعی		
تقویت همکاری‌های بین‌سازمانی		
تقویت نوآوری و خلاقیت هنری		
توسعه کیفی آثار نمایشی	حمایت مالی از تولیدات سیاسی	
ترویج تخصص گرایی در هنر تئاتر		
دستیابی به تراز بین‌المللی هنر تئاتر		
تأثیر بر سیاست‌گذاری از طریق تصمیم سازی		
تقویت مردم سالاری و دموکراسی		
توسعه دیپلماسی فرهنگی		

تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها نشان داد که توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر با تأکید بر هنرهای نمایشی، فرآیندی چندبعدی است که تحت تأثیر تعامل میان انگیزه‌های فردی، زیرساخت‌ها، سیاست‌های فرهنگی و شرایط اقتصادی شکل می‌گیرد. مشارکت‌کنندگان در مصاحبه‌ها تأکید کردند که علاقه و انگیزه‌های درونی مانند تمایل به یادگیری، پیشرفت حرفه‌ای و کشف فرصت‌های خلاقانه، نقش مهمی در پذیرش فناوری‌های نوین و اجرای پروژه‌های فرهنگی ایفا می‌کنند. یکی از فعالان تئاتر در این رابطه گفت: «استفاده از فناوری دیجیتال و هوش مصنوعی در نگارش نمایشنامه و تولید آثار

تلفیقی باعث شده خلاقیت ما افزایش پیدا کند و بتوانیم نمایش‌هایی متفاوت و جذاب برای مخاطب خلق کنیم.» برخی دیگر نیز اشاره کردند که تجربه موفقیت در پروژه‌های پیشین، اعتماد به نفس و انگیزه برای پذیرش راهبردهای نوین را تقویت کرده است.

در بعد فرهنگی، فرهنگ عمومی جامعه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر توسعه اقتصاد هنرهای نمایشی شناخته شد. مشارکت‌کنندگان بیان کردند که افزایش اشتیاق مردم به حضور در سالن‌های تئاتر و آشنایی با محتوای فرهنگی نمایش‌ها، زمینه‌ساز رشد پایدار هنرهای نمایشی است. یکی از هنرمندان گفت: «هر چه مردم بیشتر با تئاتر و ارزش‌های فرهنگی آن آشنا شوند، استقبال از اجراها افزایش می‌یابد و این باعث می‌شود سرمایه‌گذاران و گروه‌های هنری با انگیزه بیشتری پروژه‌های خود را اجرا کنند.» همچنین، انتقال مفاهیم فرهنگی از طریق نمایش و توسعه سواد فرهنگی جامعه، از شاخص‌های پر تکرار در مصاحبه‌ها بودند.

تأثیر فناوری‌های نوین در تولید آثار نمایشی نیز با استقبال زیادی مواجه شد. بهره‌گیری از هوش مصنوعی در نگارش نمایشنامه و فرایندهای فنی، استفاده از فناوری‌های دیجیتال در صحنه‌آرایی و تولید آثار تلفیقی، از جمله مواردی بود که اکثر خبرگان به آن اشاره کردند. یکی از شرکت‌کنندگان توضیح داد: «با استفاده از فناوری‌های نوین توانستیم نمایش‌هایی تولید کنیم که هم تعاملی هستند و هم مخاطب جوان بیشتری جذب کنند، به‌خصوص افرادی که عادت به حضور در فضای دیجیتال دارند.» برخی دیگر نیز اشاره کردند که این فناوری‌ها امکان آزمایش ایده‌های خلاقانه و تولید آثار نوآورانه را فراهم کرده است.

تحقیقات و مطالعات نیز نقش محوری در شناسایی نیازها و علایق مخاطبان و بررسی اثرات فرهنگی تئاتر داشتند. خبرگان تأکید کردند که بدون شناخت دقیق مخاطب، سرمایه‌گذاری در پروژه‌های فرهنگی پرریسک خواهد بود. یکی از مدیران سالن تئاتر گفت: «شناخت علایق مخاطب و تحلیل رفتار فرهنگی آن‌ها، مسیر تولید و بازاریابی آثار را مشخص می‌کند و کمک می‌کند منابع به شکل بهینه مصرف شوند.»

در بعد اقتصادی، مشارکت بخش خصوصی و استفاده از معافیت‌های مالیاتی از شاخص‌های مهم تلقی شدند. یکی از فعالان حوزه سرمایه‌گذاری بیان کرد: «سرمایه‌گذاری بخش خصوصی بدون حمایت مالیاتی تقریباً غیرممکن بود، اما وقتی سرمایه‌گذار می‌بیند منابعش با امنیت بیشتری به کار گرفته می‌شود، انگیزه‌اش برای ورود به پروژه‌های تئاتر افزایش می‌یابد.» علاوه بر این، افزایش فروش بلیط و ایجاد مشاغل پایدار، هم به تقویت اقتصاد هنر و هم به افزایش انگیزه فعالان کمک کرده است.

عوامل زمینه‌ای مانند زیرساخت‌های فیزیکی و آموزش نیروی انسانی نیز از دیگر محورهای اثرگذار بودند. مشارکت‌کنندگان تأکید کردند که دسترسی به سالن‌های مجهز، کارگاه‌های تخصصی و مراکز آموزشی، کیفیت تولید و اجرای نمایش‌ها را به شکل ملموس افزایش می‌دهد. یک هنرمند در این زمینه گفت: «حضور در کارگاه‌های تخصصی و امکان استفاده از سالن‌های مجهز، باعث شد کیفیت آثار ما بالاتر رود و بتوانیم پروژه‌های بزرگ‌تر را اجرا کنیم.» همچنین، ایجاد گروه‌های تخصصی و زیرساخت‌های مشترک برای تولید نمایش‌ها، همکاری و تبادل تجربه بین هنرمندان را افزایش داده است.

عوامل مداخله‌گر از جمله سیاست‌های فرهنگی، رقابت با سایر صنایع فرهنگی و وضعیت اقتصادی جامعه، در نگرش فعالان تأثیرگذار بودند. یکی از مدیران سالن تئاتر بیان کرد: «رقابت با سینما و شبکه‌های دیجیتال و محدودیت بودجه، باعث شده که برنامه‌ریزی دقیق و تبلیغات هدفمند بیش از پیش اهمیت پیدا کند.» همچنین فشار اقتصادی جامعه و کاهش توان مالی مخاطبان، از عواملی بود که بسیاری از مصاحبه‌شوندگان به آن اشاره کردند.

راهبردهایی مانند توسعه زیرساخت‌ها، آموزش و توانمندسازی، حمایت مالی، بازاریابی و همکاری‌های بین‌المللی، به عنوان پاسخ به این چالش‌ها شناسایی شدند. یکی از خبرگان گفت: «با برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای هنرمندان و مدیران و اعطای وام‌های کم بهره به تولیدکنندگان، توانستیم پروژه‌های بیشتری با کیفیت بالاتر اجرا کنیم و ریسک مالی را کاهش دهیم.»

پیامدهای توسعه اقتصاد هنرهای نمایشی، شامل رشد اقتصادی، تقویت مولفه‌های فرهنگی، توسعه گردشگری فرهنگی، اثرات اجتماعی، هنری و سیاسی است. یکی از فعالان حوزه فرهنگ بیان کرد: «اجرای جشنواره‌های منطقه‌ای و بین‌المللی نه تنها در آمدزایی و دیده شدن آثار را افزایش داده، بلکه به حفظ میراث فرهنگی و ترویج هنرهای نمایشی کمک کرده است.» علاوه بر این، ارتقای هویت فرهنگی، افزایش آگاهی اجتماعی، توسعه مهارت‌های اجتماعی و تقویت همکاری‌های بین‌سازمانی، از دیگر پیامدهای ملموس مورد اشاره مصاحبه‌شوندگان بود.

تحلیل نهایی داده‌ها نشان داد که فرهنگ عمومی و انگیزه‌های فردی فعالان هنرهای نمایشی پرتکرارترین عوامل مؤثر بر پذیرش راهبردهای توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر هستند. پس از آن، زیرساخت‌ها و آموزش نیروی انسانی و سپس عوامل مداخله‌گر نقش تقویتی و پشتیبان دارند. پیامدها اگرچه مثبت و ملموس هستند، اما با فراوانی کمتر نسبت به دیگر عوامل تجربه شده‌اند.

جدول ۵ تعداد و خروجی نهایی کدهای باز، محوری و انتخابی مستخرج از مصاحبه‌ها را نشان می‌دهد. تحلیل کدگذاری سه مرحله‌ای، ۸۴ کد باز و ۲۰ کد محوری را در شش بعد اصلی مدل جایگذاری کرده است که در پارادایم نهایی مدل توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر با تأکید بر هنرهای نمایشی قابل مشاهده است.

در نهایت، مدل نشان می‌دهد که تحقق توسعه اقتصادی در حوزه هنرهای نمایشی به پیامدهای گسترده‌ای منجر می‌شود. این پیامدها در پنج بُعد اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، هنری و سیاسی قابل مشاهده‌اند. از جمله، افزایش اشتغال و درآمدزایی، حفظ و ترویج میراث فرهنگی، ارتقای سواد فرهنگی، تقویت خلاقیت و نوآوری در تولیدات نمایشی، و تأثیرگذاری بر دیپلماسی فرهنگی و سیاست‌گذاری‌های کلان از مهم‌ترین نتایج این فرایند به‌شمار می‌آیند. بنابراین، مدل نهایی پژوهش حاضر نه تنها چارچوبی برای فهم پویایی‌های اقتصاد هنرهای نمایشی ارائه می‌دهد، بلکه می‌تواند به‌عنوان نقشه‌راهی کاربردی برای مدیران فرهنگی، سیاست‌گذاران و فعالان حوزه هنر مورد استفاده قرار گیرد. این مدل، پیوند میان فرهنگ، اقتصاد و سیاست فرهنگی را به‌صورت نظام‌مند تبیین می‌کند و بر اهمیت نهادینه‌سازی اقتصاد فرهنگ به‌عنوان یکی از محورهای توسعه پایدار فرهنگی تأکید دارد.

نتیجه‌گیری و بحث

نتایج نشان داد که توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر در ایران، به‌ویژه در حوزه هنرهای نمایشی، تابع مجموعه‌ای از عوامل علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر است که تعامل میان آن‌ها، مسیر رشد و پایداری این حوزه را تعیین می‌کند. فرهنگ عمومی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل علی، نقش کلیدی در ایجاد انگیزه و علاقه‌مندی مخاطبان به تئاتر دارد. افزایش اشتیاق عمومی و توسعه سواد فرهنگی، زمینه را برای تقویت مصرف آثار نمایشی و ارتقای سرمایه اجتماعی فراهم می‌کند. این یافته با مطالعات Farzaliyeva et al. (2024) و Khendstani et al. (2021) هم‌راستا است که نشان می‌دهد هنرهای نمایشی می‌توانند به‌عنوان موتور اجتماعی و فرهنگی، نقش پیونددهنده و نهادینه‌کننده ارزش‌های فرهنگی را ایفا کنند. عامل دیگر مؤثر در این مدل، تأثیر فناوری‌های نوین بر تولید آثار نمایشی است. بهره‌گیری از هوش مصنوعی در نگارش نمایشنامه، استفاده از فناوری‌های دیجیتال و تولید آثار تلفیقی، امکان خلق تجربیات نوین برای مخاطبان را فراهم کرده و ظرفیت رقابتی هنرهای نمایشی را افزایش می‌دهد. این نتایج همسو با یافته‌های Weinberg et al. (2021) است که فناوری دیجیتال را به‌عنوان ابزاری برای افزایش تجربه مخاطب و بهبود بهره‌وری در صنایع هنری معرفی کرده‌اند. تحقیقات و مطالعات به‌عنوان عامل دیگر نشان دادند که شناسایی نیازها و علایق مخاطبان و بررسی اثرات اجتماعی و فرهنگی تئاتر، نه تنها به بهبود کیفیت آثار می‌انجامد، بلکه می‌تواند مبنایی برای سیاست‌گذاری‌های هدفمند در توسعه اقتصاد هنر باشد. این موضوع با یافته‌های Shoja Heydari et al. (2024) همسو است که تأکید دارند ارزیابی و اولویت‌بندی شاخص‌های فرهنگی و اقتصادی، پایه‌ای برای تصمیم‌گیری‌های راهبردی فراهم می‌آورد. سرمایه‌گذاری خصوصی و مشارکت بخش‌های اقتصادی نیمه‌دولتی و خصوصی، نقش مهمی در تأمین مالی و گسترش فعالیت‌های تئاتر دارد. تسهیلات مالیاتی و حمایت‌های اقتصادی، انگیزه لازم برای سرمایه‌گذاری را فراهم می‌کنند و می‌توانند پایداری مالی تولیدات نمایشی را تضمین کنند. این یافته‌ها با مطالعات Masoudinia et al. (2021) و Farzaliyeva et al. (2024) هماهنگ است که سرمایه‌گذاری و حمایت اقتصادی را از عوامل کلیدی رونق اقتصاد فرهنگ می‌دانند.

در بخش عوامل زمینه‌ای، زیرساخت‌های فیزیکی و آموزشی برای توسعه اقتصاد هنرهای نمایشی ضروری است. ساخت سالن‌های مجهز، توسعه مراکز آموزشی تخصصی، تأسیس مدارس و رشته‌های دانشگاهی مرتبط با تئاتر، ظرفیت پرورش

نیروی انسانی متخصص و ارتقای کیفیت تولیدات نمایشی را افزایش می‌دهد. همچنین، توسعه زیرساخت‌های صنفی و تخصصی، امکان همکاری بین گروه‌ها و تولید مشترک آثار را فراهم می‌آورد. این نتایج همسو با مطالعات Izadkhan et al. (2024) و Jafari Babadi et al. (2022) است که تأکید دارند، آموزش و زیرساخت‌های حرفه‌ای، زمینه‌ساز رونق اقتصادی و فرهنگی هستند.

در حوزه عوامل مداخله‌گر، سیاست‌های فرهنگی، رقابت با سایر صنایع فرهنگی و حمایت‌های دولتی از اهمیت بالایی برخوردارند. تثبیت تئاتر در سبب فرهنگی خانواده‌ها، آزادی بیان، حمایت‌های قانونی و مالی، و رقابت هوشمند با سینما و پلتفرم‌های دیجیتال، می‌توانند جایگاه هنرهای نمایشی را تقویت کنند و به افزایش مخاطب کمک نمایند. این یافته‌ها با مطالعات Shoja Heydari et al. (2024) و Weinberg et al. (2021) همسو است.

در نهایت، پیامدهای توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر شامل رشد اقتصادی، تقویت مولفه‌های فرهنگی، توسعه گردشگری فرهنگی، ارتقای مهارت‌های اجتماعی، نوآوری هنری و تأثیر بر سیاست‌گذاری است. درآمدزایی از طریق سرمایه‌گذاری، فروش بلیط و تبلیغات، ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار و توسعه ظرفیت‌های فرهنگی و گردشگری، نشان‌دهنده اثرگذاری مستقیم هنرهای نمایشی بر اقتصاد و جامعه است. این یافته‌ها با مطالعات Farzaliyeva et al. (2024) و Kefayati et al. (2024) همسو است که هنر و فرهنگ را هم منبع اقتصادی و هم عامل توسعه اجتماعی می‌دانند.

به طور کلی، مدل استخراج شده نشان می‌دهد که توسعه اقتصاد هنرهای نمایشی نیازمند تعادل میان عوامل علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر و اجرای راهبردهای منسجم در حوزه زیرساخت، آموزش، حمایت مالی، بازاریابی و همکاری‌های ملی و بین‌المللی است. این مدل می‌تواند به‌عنوان چارچوبی عملی برای سیاست‌گذاران و فعالان حوزه فرهنگ و هنر در ایران مورد استفاده قرار گیرد و مسیر تحقق اقتصاد خلاق و پایدار در هنرهای نمایشی را روشن سازد.

بنابراین براساس نتایج پژوهش، پیشنهادهای کاربردی ذیل ارائه می‌شود:

- پیشنهاد می‌شود که کمپین‌های فرهنگ‌سازی و ترویج تئاتر برای افزایش اشتیاق و مشارکت مخاطبان طراحی و اجرا شود.
- گروه‌های تئاتری به آموزش و استفاده از فناوری‌های دیجیتال و هوش مصنوعی مجهز شوند تا کیفیت و نوآوری آثار افزایش یابد.
- پژوهش‌های میدانی و مطالعات بازار برای شناسایی نیازها و علایق مخاطبان هنرهای نمایشی انجام شود.
- با ارائه معافیت‌های مالیاتی و مشوق‌های اقتصادی، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در پروژه‌های تئاتر تشویق شود.
- پیشنهاد می‌شود که سالن‌های نمایش در مناطق مختلف و به ویژه مناطق کمتر برخوردار ساخته و تجهیز شوند.
- مدارس و مؤسسات آموزشی تخصصی هنرهای نمایشی در سطح ملی تأسیس و توسعه یابند.
- قوانین حمایتی و صندوق‌های مالی برای حمایت از هنرمندان و تولیدکنندگان آثار نمایشی ایجاد و اجرا شوند.
- پیشنهاد می‌شود که از رسانه‌های دیجیتال و فناوری‌های نوین برای جذب مخاطب جوان و افزایش دسترسی به آثار نمایشی بهره‌گیری شود.

سیاست‌ها و برنامه‌ها بر رشد درآمدزایی، توسعه اشتغال پایدار و ارتقای ارزش اقتصادی هنرهای نمایشی تمرکز یابد.

References:

- Cacovean, C., Peluso, A., & Plaias, I. (2021). Consumer satisfaction in performing arts: An empirical investigation into Romanian theatres. *Arts and the Market*, 3, 217–239. <https://doi.org/10.1108/AAM-07-2020-0024>.
- Clarke, V., & Braun, V. (2022). Teaching thematic analysis: Overcoming challenges and developing strategies for effective learning. *The Psychologist*, 26(2), 120–123. https://www.researchgate.net/publication/269928387_Teaching_thematic_analysis_Overcoming_challenges_and_developing_strategies_for_effective_learning
- Dadgar, Y., Nazari, R., & Fhimi Far, F. (2023). Investigating Iran's economic complexity index and factors affecting it: Basic knowledge in export. *Journal of New Approaches in Management and Marketing*, 2, 24–31. <https://doi.org/10.22034/jnamm.2024.428345.1035>. (in pesian)
- Darmawan, A. (2020). Performing the arts of Indonesia: Malay identity and politics in the music, dance, and theatre of the Riau Islands. In M. Kartomi (Ed.), *Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde / Journal of the Humanities and Social Sciences of Southeast Asia*, 19, 163–166. <https://doi.org/10.1163/22134379-17601012>.
- Donatella, S., & Bertacchini, E. (2022). Culture, heritage and economic development: Empowering developing countries. *Tourism Management*, 31(6), 827–837.
- Erkan, B., & Ceylan, F. (2021). Determinants of economic complexity in transitional economies. *Journal Transition Studies Review*, 28(2), 57–80. <https://doi.org/10.14665/1614-4007-28-2-004>.
- Haeri Zadeh, M. (2022). Investigating factors affecting the development of the art economy. *Journal of Modern Research in Entrepreneurship Management and Business Development*, 2, 139–147.. (in pesian)
- Izadkxah, M., Asadi, M., & Mirzkhani, M. (2024). The urban policy model for the prosperity of cultural economy in Tehran. *Scientific Quarterly of Strategic Studies of Culture*, 4, 9–57. <https://doi.org/10.22083/scsj.2024.457294.1180>(in pesian).
- Jafari Babadi, M., Hartemani, A., & Basirat, M. (2022). Analyzing the mediating role of culture in the development of cultural economy in Islamic society of Iran. *Journal of Advertising and Sales Management*, 3, 169–176. <https://doi.org/10.52547/JABM.3.21.1994>(in Persian).
- Khendestani, E., & Raef, K. (2021). The feasibility of benefiting from the architectural experiences of the world's leading performing arts centers in the design of the Ahvaz Performing Arts Center. *International Conference on Language, Literature, History and Civilization*. <https://www.sid.ir/paper/901145/fa>(in Persian).
- Kefayati, F., & Armande, M. (2024). Arts, crafts, theater, and entertainment. In *Encyclopedia of Toxicology*, 2, 813–819. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-824315-2.00378-X>(in Persian)
- Li, H. (2020). How theatre adapts: Integrating art, commerce, and the adaptation industry. *Texas Scholar Works*, 2, 34–49. <https://repositories.lib.utexas.edu/items/32a7ba96-8617-4ee9-b10f-0a9f12fb6c88>.
- Mangal, T. K., & Liu, D. Y. (2020). The impact of economic freedom on foreign portfolio investments: The case of the Caricom single market and economy. *International Journal of Research in Business and Social Science*, 9(2), 213–222.
- Masoudinia, Z., Rashidpour, A., & Ebrahimzadeh, R. (2021). Factors affecting the prosperity of economy of culture in Iran. *Culture Strategy*, 53, 7–42. <https://doi.org/10.22034/jsfc.2021.130379>. (in pesian).
- Nouri, F., Rahimi, A., Bahari, N., & Moradi, K. (2024). Providing a model for the development of cultural and artistic economy with emphasis on the sale of cultural and artistic products and services (Case study: Tehran Municipality Cultural and Artistic Organization). *Political-Social*

- Studies of History and Culture of Iran, 5, 21–39. <https://doi.org/10.61838/kman.jspsich.3.5.6>(in Persian).
- Naghbibi, M., Valmohammadi, C., Hefeshjani, K., & Modiri, M. (2024). The relationship between factors affecting the development of industrial startups using methodology fuzzy cognitive mapping. *Journal of Value Creating in Business Management*, 4, 43–70. <https://doi.org/10.22034/jvcbm.2024.446306.1330>. (in Persian)
- Shoja Heydari, R., & Madani, A. (2024). Identifying and prioritizing indicators for evaluating cultural policymaking and the economy of culture in Iran. *New Research Approaches in Management*, 33, 1–128. <https://jnraims.ir/article-1-360-fa.html>(in Persian)
- Wang, Q., Ogilvie, D., & Richardson, L. (2021). Race/ethnicity, place, and art and culture entrepreneurship in underserved communities. *Cities*, 3, 19–32. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103243>.
- Weinberg, C., Otten, C., Gil, R., & Ghosholm, J. (2021). Technological change and managerial challenges in the movie theater industry. *Journal of Cultural Economics*, 2, 39–59. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10824-019-09374-z>
- Wojcik, D., & Marszalek, K. (2020). Social relationships in performing arts entrepreneurship. *Journal of Organizational Change Management*, 37, 1226–1230. <https://doi.org/10.1108/JOCM-11-2023-0475>